

Notes biogràfiques de Joan Ubac, notari del segle XV

ANTONI ALBACETE GASCÓN

Director de Recerca i Difusió de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona

Joan Ubac va ser un notari que actuà per autoritat reial com a notari públic de Barcelona i per tota la terra i dominació del rei d'Aragó, com a mínim, des del 7 de desembre de 1412.¹ Ultra la seva activitat professional exercida com a notari públic i com escrivà del monestir de Santa Maria de Jonqueres, de Barcelona, Joan Ubac també és conegut pel fet de pertànyer al cercle de notaris bibliòfils de la ciutat de Barcelona.

Les qüestions personals les coneixem a través dels documents dels quals ell n'és l'atorgant, no el fedatari. A través d'instruments notariais tals com els capítols matrimonials, els testaments i els inventaris post-mortem coneixem la faceta humana de Joan Ubac.

Els capítols matrimonials² que regularen les núpcies entre Joan Ubac i Eufрасina, concordats pels respectius progenitors, van ser atorgats el 6 de novembre de 1415.³ Per aquest instrument sabem que els pares de Joan foren Francesc Ubach, sastre d'ofici i ciutadà de Barcelona, ja difunt en el moment d'autoritzar-se els capítols, i Francesca. Els pares d'Eufрасina, donzella, eren el notari i ciutadà de Barcelona, Jaume Baró i Francescona. És probable que aquesta relació de

sogre-gendre entre ambdós notaris també portés a una relació professional. De la mateixa manera que la relació particular entre el notari autoritzant d'aquests capítols, Gabriel Terrassa, i Joan Ubac també s'unís a l'àmbit professional, ambdues relacions es tractaran més endavant.

Eufрасina Baró aportà un dot de 220 lliures de Barcelona i Joan Ubac al seu torn li feu donació de l'escreix, 110 lliures, la meitat del dot, prometent Joan de «...restituir e pegar a la dita Eufрасina, a qui ella volrà, en tot car restitució de dot hage loch sens tota dilació excepció messió e dampnatge de la dita Eufрасina...». Seguidament s'estipulà les clàusules típiques que regulaven el destí de la totalitat del dot i l'escreix, així com de les dues quantitats per separat, amb els supòsits de l'existència de fills comuns o no.

A continuació Joan i Eufрасina es comprometien a contraure matrimoni per paraula de present, «abtes e suficients», i a portar-ho a terme com a matrimoni eclesiàstic en aquell proper mes de gener (1416). Acceptaven, a més, una compensació de 200 lliures si una de les parts incomplia vers l'altra els termes del

compromís nupcial, pertocant a la part agreujada 100 lliures i les altres 100 lliures al veguer o la cort on es facin les fermances. Ambdues parts van aportar els fiadors que havien de donar la seguretat d'assumir la pena per incompliment de pacte en cas que es donés la situació.

Pel testament d'Eufрасina sabem que ella va morir al voltant de 8 de gener de 1437, i que el seu germà Jaume també era notari en aquell moment.⁴ Joan Ubac es tornà a casar, com a mínim un segon cop, amb Caterina, tal com consta en el testament d'aquell.

El dit testament va ser atorgat per Joan Ubac el diumenge 6 de desembre de 1450. Va ser autoritzat pel notari Bartomeu Costa i 5 dies més tard es redactava la nota de publicació del testament a continuació d'aquell.⁵ Joan Ubac va morir pocs dies després, l'11 o el 10 de desembre. Un o dos dies abans, el 9 de desembre de 1450, va atorgar codicil davant del notari Bartomeu Fangar.⁶ En cap dels dos instruments es troba informació de context de la redacció d'aquests, en alguns casos en aquests tipus documentals es recull si la redacció s'havia fet en el domicili de l'atorgant, de vegades fins i tot

- 1 CASES LOSCOS, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. I. Segles XIII-XV*, Barcelona: Fundació Noguera, 2001, p. 207. https://www.colegionotarial.org/documents/ahpb/investigacion/inventario/INV_Volum_1.pdf.
- 2 Referent a l'estructura i l'ús en la recerca històrica dels capítols matrimonials vegeu: DÍAZ MARTÍ, Carles. «Els capítols matrimonials com a font demogràfica i socioeconòmica a l'Edat Mitjana». *Arxiu de textos catalans antics*, vol. 34 (2022), 91-300. <https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000400/00000026.pdf>; ROS MASSANA, Rosa (ed.). *Els Capítols matrimonials. Una font per a la història social*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Universitat de Girona. Centre de Recerca d'Història Rural; Documenta Universitaria, 2010, en concret p. 19-52.
- 3 Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (d'ara endavant AHPB), Gabriel Terrassa, Plec de capítols matrimonials, 1403, maig, 14 – 1442, gener, 26, f. 13r-14v. (AHPB, 93/24; f. 13r-14v).
- 4 AHPB, Joan Franc, major, *Secundus [liber] testamentorum*, 1426, setembre, 2 – 1444, desembre, 24, f. 22v-23v. (AHPB, 107/111, f. 22v-23v).
- 5 AHPB, Bartomeu Costa, *Primus liber testamentorum et codicillorum*, 1439, juliol, 28 – 1464, setembre, 21, f. 28v-30v. (AHPB, 175/86, f. 28v-30v).
- 6 AHPB, Bartomeu Fangar, *Primus liber testamentorum*, 1429, novembre, 20 – 1476, gener, 1, f. 72r-v. (AHPB, 157/20, f. 72r-v).

es concretava l'estança, o bé si fou realitzada en les dependències de l'escribania, també si la redacció era de la pròpia mà de l'atorgant, un fet prou comú entre notaris i mercaders.

El testament de Joan Ubac és ric en deixes a tot tipus de persones físiques i jurídiques. A través d'aquestes deixes ens arriba informació del seu patrimoni, de la seva visió de la mort i del més enllà, de les seves devocions, el situa en la seva xarxa social i ens aporta notícies dels seus familiars, vius o difunts en el moment d'atorgar el testament. Així mateix, també dona referències per situar el seu domicili a la parròquia de Santa Maria del Mar de Barcelona, a través del pagament del dret de parròquia.⁷

Aquest estudi es vol centrar en un aspecte concret del testament del notari Ubac, que va ser reprès en la totalitat del codicil. És la qüestió de la transmissió dels seus manuals, llibres dotals i escriptures, així com els fons documentals produïts per altres notaris dels quals ell en va rebre la custòdia.

En aquest sentit, ens hem d'avançar en el temps per poder copsar la importància dels inicis de l'estructuració notarial a l'edat mitjana.

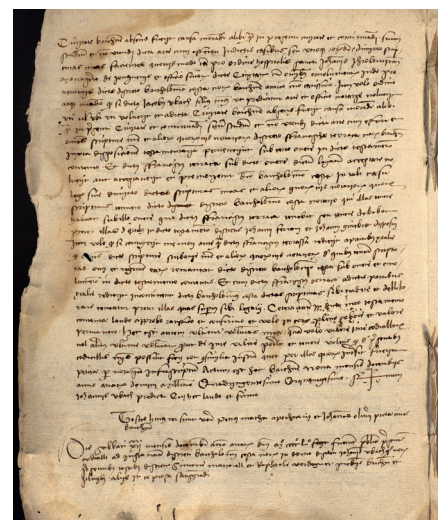
La Llei orgànica del Notariat, de 28 de maig de 1862, que es promulgà per tal d'instaurar la normativa general que havia de regular la institució notarial a partir de l'establiment de l'estat liberal, fou alhora la primera disposició que va fer néixer els arxius de protocols, determinant que aquests pertanyien a l'Estat, consagrant el seu caràcter públic, i establint el paper dels notaris en la seva conservació (art. 36). Va disposar la creació d'arxius generals d'escriptures públiques a cada

AHPB. 175/86. Coberta

audiència territorial, en els quals serien custodiats els registres de més de vint-i-cinc anys d'antiguitat, mentre que els protocols de menor antiguitat formarien l'arxiu del notari (art. 37). Per últim, a la disposició transitòria segona especificava que les escriptures públiques que estiguessin en poder de particulars havien de passar a l'arxiu de les notaries que el govern designés. El primer Reglament notarial, de 30 de desembre de 1862, confirmava els arxius d'audiència, que anomenava «generals» i que diferenciava dels de les notaries, els quals eren denominats «especials» (art. 103). Aquest refermava que cap persona que no fos notari no podia tenir al seu càrrec un arxiu de protocols (art. 104) i anunciava una norma específica per als arxius que calia crear (art. 105).⁸

La disposició normativa que farà les funcions de reglament orgànic dels arxius, ja considerada des del 1862, no va arribar fins a la publicació del Decret llei de 8 de gener de 1869, la disposició específica que replantejà l'organització d'aquests arxius. Fou el

AHPB. 157/20, f.72v. Codicil

moment en què es crearen els arxius generals de districte notarial. També fou el primer cop que s'introduïa de forma explícita la figura del notari arxiver com a responsable de l'arxiu, fixant-se un règim d'inspecció i vigilància, encomanat a les juntes directives, els regents de les audiències i, en especial, als delegats d'aquests últims, els jutges de primera instància, els quals havien de realitzar una visita semestral a l'arxiu i aixecar acta de l'estat dels locals i dels protocols. Aquesta disposició de 1869 ha estat la que ha perdurat, a grans trets, fins a l'actualitat, en els quatre reglaments posteriors. Va ser en aquell moment quan s'inicià la recollida de protocols en mans de particulars i de les notaries, així com de les diferents corporacions civils i religioses començant-se a formar els primers veritables arxius de protocols.⁹

Gairebé des dels inicis de la formació dels registres notaries, durant el segle XIII, les diverses autoritats existents —corona, corts o consells municipals—, es preocuparen de garantir la

7 Per un estudi acurat de l'estructura diplomàtica dels testaments, vegeu: VELA I AULESA, Carles. *Especiers i candellars a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, 2 volums. Barcelona: Fundació Noguera, 2007, en concret p. 53-95. <https://www.fundacionoguera.com/autor/carles-vela-i-aulesa/>

8 PAGAROLAS SABATÉ, Laureà (coord.). *Els fons de protocols de Catalunya. Estat actual i proposta de sistematització*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2005, p. 29-30. <https://arxivers.com/wp-content/uploads/2018/07/Textos-05-Els-fons-de-protocols-de-Catalunya.-Estat-actual-i-proposta-de-sistematizaci%C3%B3.pdf>.

9 PAGAROLAS SABATÉ, Laureà (coord.). *Els fons de protocols ...*, p. 31-33.

conservació, amb l'irrenunciable secret del seu contingut, dels instruments redactats en aquells. Les disposicions legals que es començaren a promulgar al segle XIII posaren els fonaments de la legislació del segle XIX que s'acaba de tractar.

En els Costums de Tortosa¹⁰ (1279) i les Ordinacions de Lleida¹¹ (1289) ja s'establí que un notari havia de llegar en vida les seves escriptures a un altre notari del mateix lloc, i que si canviava de residència havia de deixar les escriptures a un notari d'aquell indret.

En el cas de Barcelona, va ser amb una pragmàtica promulgada per Jaume II en el 1307 quan s'establí que els notaris de Barcelona i la seva vegueria podien llegar en testament els seus llibres i escriptures a un altre notari de la ciutat. Ara bé, si no s'havia disposat via llegat testamentari per part del notari difunt, era el veguer el responsable de designar un fedatari que es fes càrrec dels instruments de notari difunt.¹² Amb l'Ordinació de 1433, es disposà que els notaris havien de lliurar els seus manuals, llibres notals i escriptures a un altre notari de la ciutat si ells canviaven de lloc de domicili.¹³ I en l'ordinació de 1462 s'establí la prohibició de la venda dels llibres i papers dels notaris difunts fins que no haguessin estat examinats pels priors del col·legi notarial i aquells haguessin posat sota custòdia totes les escriptures i manuals i llibres notals per posteriorment ser entregats a un notari successor.¹⁴ Així doncs, en el cas de Barcelona va existir una doble

via per fer la transmissió dels manuals i llibre notals.

En els Costums de Tortosa (1279) i les Ordinacions de Lleida (1289) ja s'establí que un notari havia de llegar en vida les seves escriptures a un altre notari del mateix lloc, i que si canviava de residència havia de deixar les escriptures a un notari d'aquell indret

Però també es troben intents de creació d'arxius de protocols. El primer intent de formar un arxiu de protocols es troba a Perpinyà on, a partir del privilegi de Joan I del 16 d'abril de 1393, el batlle i els cònsols de la vila foren facultats per triar una casa on es guardarien els manuals i llibres dels notaris que no haguessin disposat en el seu testament el traspàs a un col·lega de llurs escriptures. Les dites autoritats podrien designar un o diversos notaris a qui serien confiades les claus de l'arxiu. Aquests fedataris podrien expedir còpia dels instruments continguts en els manuals i llibres custodiats a l'arxiu, rebent per això unes taxes fixades per les autoritats, sense perjudici, per altra banda, dels drets dels hereus dels notaris difunts. A Barcelona es volgué portar a terme una

solució semblant en el 1598. Una comissió formada pels consellers i altres ciutadans acordà elevar la proposta al Consell de Cent, però, no es té notícia fins ara que el projecte arribés a bon port, probablement per l'elevat cost que comportava.¹⁵ El 1816 es va tornar a esdevenir un intent de creació d'arxiu general de protocols a Barcelona, de la mà dels notaris reials que el 4 de novembre d'aquell, amb la proposta de recollida de protocols, el nomenament de notaris arxivers i la confecció d'inventaris. Aquella proposta tampoc va reeixir per la situació política del moment, sentit patrimonial de la documentació dels notaris públics, com per la prioritat del debat dels projectes per una llei marc.¹⁶

En el cas de Joan Ubac, va ser el de la disposició testamentària, complementada amb un codicil que en la seva totalitat va ser atorgat per tal de deixar totalment disposat el destí i les condicions tant del seu fons documental com dels fons dels notaris que ell, al seu torn, havia estat designat dipositari.

Es reprenen, altre cop, tant el testament com el codicil ja tractats més amunt per ara centrar-se en l'aspecte de la transmissió, tant de les seves pròpies escriptures com de les dels notaris, dels quals ell havia estat objecte de deixa per part d'aquells.

En el testament que Ubac va atorgar davant de Bartomeu Costa, major, el 6 de desembre de 1450,¹⁷ va establir que cedia al seu fill Jaume, en el cas que esdevingués notari, totes les seves escriptures i les dels altres notaris que ell posseïa amb tots els beneficis que

10 MASSIP FONOLLOSA, Jesús. «Els notaris a les "Costums de Tortosa"». *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 58. Per una edició del mateix Massip Fonolla del text de les Costums de Tortosa, vegeu: MASSIP FONOLLOSA, Jesús. *Costums de Tortosa*. Barcelona: Fundació Noguera, 1996. https://www.fundacionoguera.com/wp-content/uploads/Costums_Tortosa.pdf

11 FERRER I MALLOL, Maria Teresa; RIERA I SANS, Jaume. «La successió notarial i el traspàs de protocols en terres catalanes a la baixa Edat Mitjana», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, núm. IV (1974), p. 399. <https://raco.cat/index.php/EHDAP/article/view/287794>.

12 NOGUERA DE GUZMÁN, Raimon; MADURELL I MARIMON, Josep Maria. *Privilegios y Ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona, a Centenario de la Ley del Notariado*, Sección cuarta, vol. II, t. 1. Barcelona: Junta de Decanos de los colegios notariales de España, 1965, p. 37 i doc. 15.

13 NOGUERA DE GUZMÁN, Raimon; MADURELL I MARIMON, Josep Maria. *Privilegios y Ordenanzas ...*, p. 61 i doc. 54.

14 NOGUERA DE GUZMÁN, Raimon; MADURELL I MARIMON, Josep Maria. *Privilegios y Ordenanzas ...*, p. 61 i docs. 85-89 i 93.

15 FERRER I MALLOL, Maria Teresa; RIERA I SANS, Jaume. «La successió notarial ...», p. 409.

16 PAGAROLAS SABATÉ, Laureà (coord.). *Els fons de protocols ...*, p. 23-24.

17 Vegeu la nota 5.

comportés l'expedició de nous instruments. En el cas que Jaume no seguís l'ofici del pare, cedia les seves escriptures al notari de Barcelona Francesc Terrassa. Amb la condició que dels beneficis de l'expedició de nous instruments, en aquell cas, se'n fessin dues parts després de pagar les despeses del procés de redacció. Una correspondria a Jaume i l'altre a Francesc.

Per altra banda, en el cas que Jaume no arribés a notari, les escriptures dels notaris difunts Joan Pujol i Mateu Just, eren cedides, amb tots els seus beneficis al notari de Barcelona Joan Ginebret, en el cas que fos viu.

D'altra banda, les escriptures de Ramon Massana havien de ser cedides al notari de Barcelona Joan Ferrer.

Tres dies més tard, aquell cop davant del notari Bartomeu Fangar, Joan atorgava codicil per complementar les clàusules testamentàries de la transmissió de les escriptures notariales, pròpies i rebudes.¹⁸ Així, establí que si el seu fill Jaume, batxiller en ambdós drets, esdevenia notari, però s'establí fora de la ciutat de Barcelona o decidia continuar els seus estudis de dret sense ser notari, les escriptures de Joan produïdes com a escrivà del Monestir de Jonqueres, de Barcelona, de l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, i el mateix ofici d'escrivà, amb tots els beneficis que generaven, passaran al seu estimat amic, el notari Bartomeu Costa —tal com Ubac l'anomena al propi document—, que com ja s'ha dit, va autoritzar l'últim testament de Joan tres dies abans de realitzar-se aquest codicil. Altrament, en cas que Jaume fes de notari fora de Barcelona, o no ho esdevingués, les escriptures de Joan havien de passar a Francesc Terrassa,

amb les condicions establertes en el testament. En l'escenari que Francesc morís abans que Bartomeu Costa, Joan va disposar que les seves escriptures també passessin a Bartomeu amb les mateixes condicions que havien estat llegades a Francesc en el testament. Aplicant-se, a més, la mateixa successió pels llegats fets als Joan Ferrer i Joan Ginebret. Segueia Joan disposant que en el cas que ell morís abans que Francesc Terrassa i aquest no tornés de les «parts d'Itàlia» —on presumiblement s'havia establert—, que les seves escriptures fossin gestionades per en Bartomeu Costa, amb la càrrega i benefici de l'establert en el testament. I quan tornés Francesc «de les parts d'Itàlia», Bartomeu restava obligat a lliurar-li les dites escriptures, excepte les que a ell li havien estat llegades anteriorment.

De tots aquests fons documentals citats en el testament de Joan Ubac, l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona conserva els fons del protagonista d'aquest treball, Joan Ubac, així com els de Francesc Terrassa, Joan Ginebret, Ramon de Massana i Joan Ferrer.¹⁹

És més que probable que els seus manuals arribessin fins al moment que ja no pogués exercir de notari

Casos similars es troben en els testaments d'altres notaris, com l'interès que un fill esdevingui notari per poder heretar escriptures i continuar amb l'escribania, com fou el cas del notari Joan Palomerès.²⁰

Si posem el focus ara en el fons documental de Joan Ubac, aquest és format per quinze unitats documentals, amb una cronologia de 1420 a 1450.²¹ Les quinze unitats s'estructuren en cinc sèries documentals: manuals, llibres comuns, llibres especials de vendes, llibres d'èpoques i un plec de documentació diversa.²² No obstant això, la mateixa documentació ens dona notícia que hi ha mancances clares. La primera sèrie, la de manuals, s'inicia amb el *Manuale tertium*, de 1420 a 1422, per tant, ben segur que falten els dos primers, evidència que lliga amb la dada, fins ara coneguda, aportada per la mateixa documentació d'Ubac, del seu inici d'activitat com a notari el 7 de desembre de 1412. En aquesta sèrie, a partir de la cronologia del *Manuale octavum* fins el *Manuale quartum decimum*, encara es troben a faltar de tres a quatre volums més, pel cap baix, perquè de Joan Ubac es conserven instruments fins al 1450, any de la seva mort, i l'última minuta va ser redactada el 10 de febrer de 1444. És més que probable que els seus manuals arribessin fins al moment que ja no pogués exercir de notari. La segona sèrie, Llibres comuns, encara ha tingut una conservació més deficient, només es conserva la novena unitat documental, el *Nonnus liber comunis*, que té una cronologia de 1426 a 1427. Pel seu títol ja sabem que falten els vuit primers volums, i amb posterioritat a aquest cal aplicar la mateixa reflexió que amb la sèrie de manuals acabada de tractar. Les sèries de manuals i llibres formen part del procés de redacció del document medieval a l'edat mitjana, contenint els dos estadis de redacció del document previs a la creació de l'instrument notarial original, la carta.²³ En canvi, la següent sèrie, la de

18 Vegeu la nota 6.

19 CASES LOSCOS, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric ...*

20 CASADÓ RIBAS, Francesc Xavier. «El llegat testamentari de protocols a la ciutat de Barcelona (segles XV i primer terç del segle XVI)». *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 174.

21 CASES LOSCOS, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric ...*, p. 207-208.

22 Per conèixer l'ordenació de les sèries establerta a l'AHPB, vegeu la presentació de Laureà Pagarolas Sabaté a CASES LOSCOS, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric ...*, p. 7-21.

23 Per conèixer amb detall el procés de redacció dels instruments notariales a Catalunya durant l'edat mitjana i els processos de creació de sèries documentals, vegeu: FERRER I MALLOL, Maria Teresa, «La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes», *Estudis*

llibres especials de vendes, és la sèrie que aplega les notes d'instruments de vendes, recollint, per tant, documents de la mateixa tipologia. En aquest cas, només es conserven cinc unitats documentals, i trobem la mateixa casuística, comencem pel tercer volum de la sèrie, i l'últim, el setè, acaba el 30 d'agost de 1436. La quarta sèrie del fons és la d'èpoques, en aquest cas es pot inferir per la cronologia i el títol que és únic, perquè el *Primus liber apocharum diversarum manumissoriarum* agrupa aquest tipus d'instruments entre 1422 i 1450. I tanca el fons una única unitat documental amb el títol atribuït de *Plec de documentació diversa*, que va de 1422 a 1450, incloent-hi dos fulls d'un manual anònim de 1461. L'estat de conservació de tots els volums que formen

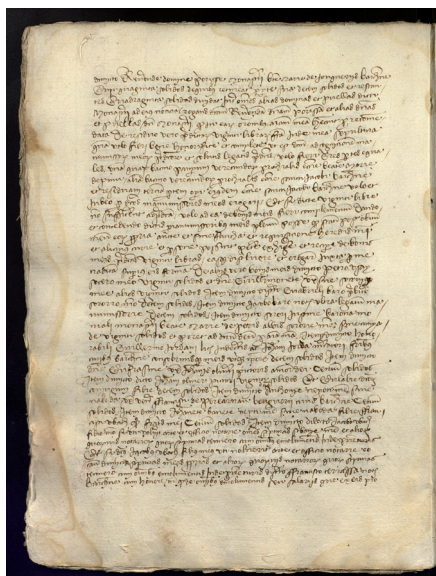
el fons estant fortament malmesos, situació que lliga amb el reguitzell de mancances que tot just s'ha tractat.

Per altra banda, més enllà de notari, Joan Ubac també és conegut per la seva faceta de bibliòfil

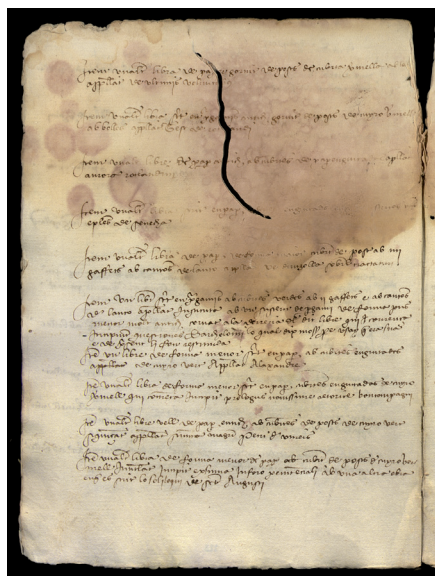
Altrament, com s'ha esmentat abans, Joan Ubac compaginà l'activitat de la seva escrivania amb la de l'escrivania del monestir de Santa Maria de Jonqueres. La seva activitat com a fedatari en els afers del cenobi conformà dues unitats documentals,²⁴ que es corresponen amb llibres notals

amb notes de totes les tipologies documentals,²⁵ que es conserven integrades en el fons monàstic, dipositat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó²⁶ des de l'exclaustració de la comunitat de 1808. Són les més antigues de les disset que es conserven del fons monàstic on, durant segles, els notaris que autoritzaven escriptures en les quals el monestir de Jonqueres era l'atorgant. Joan Ubac actuà pel monestir de Jonqueres entre 1425 i 1447, i fou substituït per Bartomeu Costa, major, el notari que va autoritzar el testament de Joan Ubac, i que feu de fedatari en els instruments d'inventari post-mortem i encant dels béns del ja difunt Ubac i que per disposició del citat codicil d'Ubac, va rebre els drets de l'escrivania del monestir. Per altra banda, més enllà de notari, Joan Ubac també és conegut per la seva faceta de bibliòfil,²⁷ tanmateix, l'inventari²⁸ ens forneix exemples no literaris de la seva biblioteca, ens referim als títols tècnics. L'inventari dona la referència de formularis, tipologia de la qual no s'han conservat gaires exemples, o un volum amb les Constitucions i Usatges del Principat de Catalunya, peça cabdal del *iura propria* català.

Per cloure, tal com pretén indicar el títol d'aquest treball, s'ha pretès presentar un primer esbós de la figura de Joan Ubac, tant des del punt de vista personal com professional, amb la seva dimensió bibliòfila, que queda a cavall d'ambdues esferes. Amb aquest text s'ha volgut donar inici a una de les línies de treball de l'àrea de Recerca i difusió de l'Arxiu Històric de Protocols

AHPB. 175/86, f.29v. Testament

AHPB. 175/90, f.223v. Inventari

Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos, núm. IV (1974), p. 29-192. <https://raco.cat/index.php/EHDAP/article/view/287784>.

24 CASES LOSCOS, Lluïsa. *Catàleg dels Protocols Notarials de Barcelona. 2. Altres Arxius*. Barcelona: Fundació Noguera, 1990.

25 COSTA PARETAS, Maria Mercè. «Els llibres notariais del Monestir de Jonqueres». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, núm. VII (1979), p. 59-74, en concret p. 60-62. <https://raco.cat/index.php/EHDAP/article/view/287846>.

26 Per tal de conèixer l'encaix d'aquest centre d'arxiu, que fins al segle XIX el seu nom oficial era Arxiu Reial de Barcelona, en el Sistema d'Arxius de Catalunya, vegeu: PLANES ALBETS, Ramon; PAGAROLAS SABATÉ, Laureà; PUIG USTRELL, Pere. *L'arxiu de la Corona d'Aragó. Un nou perfil per a l'Arxiu Reial de Barcelona*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2003. <https://arxivers.com/wp-content/uploads/2018/07/Textos-03-LArxiu-de-la-Corona-dArag%C3%B3.-Un-nou-perfil-per-a-lArxiu-Reial-de-Barcelona.pdf>.

27 HERNANDO DELGADO, Josep. *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*, 2 vols. Barcelona: Fundació Noguera, 1995; IGLESIAS FONSECA, Josep Antoni. *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1996. <http://www.tdx.cat/TDX-0418108-171750>; MEDINA, Jaume. «Ciceró a les terres catalanes. Segles XIII-XVI». *Faventia*, vol. 24, núm. 1 (2002), p. 179-221. <https://raco.cat/index.php/Faventia/article/view/21840>; SABATÉ MARTÍN, Glòria. «Aquells qui ho voldran saber, lligem...»: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV*. Universitat de Barcelona, 2016. <http://hdl.handle.net/10803/401099>.

28 AHPB, Bartomeu Costa, Llibre d'inventaris, 31 d'octubre de 1441 – 13 de gener de 1451, f. 216r-226v. (AHPB, 175/90, f. (216r-226v)).

de Barcelona (AHPB), la de l'estudi dels notaris en la seva totalitat vivencial, els homes i els professionals.

Amb la seqüència de cinc documents hem pogut començar a dibuixar la vida familiar de Joan Ubac, que s'entrelliga amb la xarxa de relacions professionals, amb un sogre i un cunyat notaris, i un fill del qual tenia l'expectativa que també esdevingués notari. Un col·legi poderós ja en aquella època, que s'enfortia, com veiem, a través del matrimoni entre famílies de notaris. Un col·lectiu tan poderós que podia gaudir d'extenses biblioteques, qüestió que fora de la cort era força excepcional.

Aquest cas que s'ha exposat, alhora, també forneix notícies de fons documentals de notaris, dels quals ara per ara no queda rastre, a través de la preocupació corporativa de deixar ben lligat la transmissió d'escriptures de notari a notari. Així mateix, els dits instruments que han servit de base d'aquest estudi aporten referències a la part tècnica de la biblioteca de Joan Ubac, els formularis notariais, eina de treball de gran valor per tal de generar els instruments notariais.

Aquest treball és l'inici del camí que ha de portar a conèixer amb detall els notaris de la ciutat de Barcelona a través de la documentació generada per aquests mateixos.

Bibliografia

- CASADÓ RIBAS, Francesc Xavier. «El llegat testamentari de protocols a la ciutat de Barcelona (segles XV i primer terç del segle XVI)». *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 165-184.
- CASES LOSCOS, Lluïsa. *Catàleg dels Protocols Notariais de Barcelona*. 2. *Altres Arxius*. Barcelona: Fundació Noguera, 1990.
- CASES LOSCOS, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona*. I. *Segles XIII-XV*, Barcelona: Fundació Noguera, 2001. https://www.colegionotarial.org/document/ahpb/investigacion/inventario/INV_Volum_I.pdf.
- COSTA PARETAS, Maria Mercè. «Els llibres notariais del Monestir de Jonqueres». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, núm. VII (1979), p. 59-74. <https://raco.cat/index.php/EHDAP/article/view/287846>.
- DÍAZ MARTÍ, Carles. «Els capítols matrimonials com a font demogràfica i socioeconòmica a l'Edat Mitjana». *Arxiu de textos catalans antics*, vol. 34 (2022), 91-300. <https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000400/00000026.pdf>.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa; RIERA I SANS, Jaume. «La successió notarial i el traspàs de protocols en terres catalanes a la baixa Edat Mitjana», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, núm. IV (1974), p. 395-428. <https://raco.cat/index.php/EHDAP/article/view/287794>.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, «La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, núm. IV (1974), p. 29-192, <https://raco.cat/index.php/EHDAP/article/view/287784>.
- HERNANDO DELGADO, Josep. *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*, 2 volums. Barcelona: Fundació Noguera, 1995.
- IGLESIAS FONSECA, Josep Antoni. *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1996. <http://www.tdx.cat/TDX-0418108-171750>.
- MASSIP FONOLLOSA, Jesús. «Els notaris a les "Costums de Tortosa"». *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 51-60.
- MASSIP FONOLLOSA, Jesús. *Costums de Tortosa*. Barcelona: Fundació Noguera, 1996. https://www.fundacionoguera.com/wp-content/uploads/Costums_Tortosa.pdf.
- MEDINA, Jaume. «Ciceró a les terres catalanes. Segles XIII-XVI». *Faventia*, vol. 24, núm. 1 (2002), p. 179-221. <https://raco.cat/index.php/Faventia/article/view/21840>.
- NOGUERA DE GUZMÁN, Raimon; MADURELL I MARIMON, Josep Maria. *Privilegios y Ordenanzas históricas de los notarios de Barcelona*, a *Centenario de la Ley del Notariado*, Sección cuarta, vol. II, t. 1. Barcelona: Junta de Decanos de los colegios notariales de España, 1965.
- PAGAROLAS SABATÉ, Laureà (coord.). *Els fons de protocols de Catalunya. Estat actual i proposta de sistematització*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2005. <https://arxivers.com/wp-content/uploads/2018/07/Textos-05-Els-fons-de-protocols-de-Catalunya.-Estat-actual-i-proposta-de-sistematizaci%C3%B3.pdf>.
- PLANES ALBETS, Ramon; PAGAROLAS SABATÉ, Laureà; PUIG USTRELL, Pere. *L'arxiu de la Corona d'Aragó. Un nou perfil per a l'Arxiu Reial de Barcelona*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2003. <https://arxivers.com/wp-content/uploads/2018/07/Textos-03-LArxiu-de-la-Corona-dArag%C3%B3.-Un-nou-perfil-per-a-lArxiu-Reial-de-Barcelona.pdf>.
- ROS MASSANA, Rosa (ed.). *Els Capítols matrimonials. Una font per a la història social*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Universitat de Girona. Centre de Recerca d'Història Rural; Documenta Universitaria, 2010.
- SABATÉ MARTÍN, Gloria. «*Aquells qui ho voldran saber, lligem...*»: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV*. Universitat de Barcelona, 2016. <http://hdl.handle.net/10803/401099>.
- VELA I AULESA, Carles. *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, 2 volums. Barcelona: Fundació Noguera, 2007. <https://www.fundacionoguera.com/autor/carles-vela-i-aulesa/>. ■